

บทที่ 3  
พิธีกรรมแซนเนียะตา



ข้อมูลในพิธีกรรมแซนเนียะตาในบทที่ 3 นี้ ได้จากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน ดังมีรายนามต่อไปนี้

1. คุณพ่อสง คมวิส อติตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านกระมลพัฒนา

อายุ 70 ปี อาชีพค้าขาย เป็นคนบ้านเตียงโดยกำเนิด มาอยู่บ้านกราม เนื่องจากได้แต่งงานกับคุณแม่อุทัยวรรณ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2490 ตอนหนุ่ม ๆ ต้องไปร่วมพิธีกรรมแซนเนียะตาที่บ้านเตียงทุกปี พอมาอยู่ที่บ้านกราม ก็เข้าร่วมพิธีกรรมแซนเนียะตาทุกปีเช่นกัน

2. นางแต้ว

อายุ 41 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด สามีชื่อนายไล อายุ 43 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิดเช่นกัน เมื่อแต่งงานแล้วก็ย้ายไปอยู่กับนางแต้ว มีลูกผู้หญิง 3 คน กำลังศึกษาทั้งหมด นางแต้วมีอาชีพรับตัดเสื้อผู้หญิง ส่วนนายไล มีอาชีพขับรถสองแถวรับจ้างทั่วไปและทำนา ทาไร่ นางแต้วเป็นคนที่มีเครื่องขนบธรรมเนียมประเพณีมาก มักไปร่วมพิธีกรรมทุกพิธีกรรม โดยเฉพาะเมื่อถึงพิธีกรรมแซนเนียะตา จะหยุดงานตลอด 1 อาทิตย์ เพื่อเตรียมทำขนม

3. นางหัด

อายุ 47 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด สามีชื่อ นายเชียรเป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด นางหัดเข้าร่วมพิธีกรรมแซนเนียะตาทุกปี

4. นางตรวล

อายุ 78 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด สามีชื่อนายออง (ถึงแก่กรรม) เป็นคนบ้านกรามเช่นกัน มีบุตรทั้งหมด 6 คน นางตรวลเป็นคนทรงมมีวด ให้เนียะตาเข้าทรงสำหรับของควาของหวาน ลูกหลานเป็นคนทำ ตนเองชราแล้ว แต่เวลาเข้าทรงมมีวดจะแข็งแรงมาก ร่ายรำเป็นชั่วโมงก็ไม่เหนื่อย

### 5. นางรุณ

อายุ 85 ปี เป็นคนแก่ที่สุดที่เข้าร่วมพิธีกรรม เป็นคนที่แข็งแรงมาก แต่บกพร่องเรื่องการฟัง จะฟังไม่รู้เรื่อง เวลาคุยต้องตะโกนดัง ๆ จากพิธีกรรมเช่น เนียะตาได้ทุกขั้นตอน บอกว่าสมัยก่อน คนในหมู่บ้านเดินผ่านก็ต้องยกมือไหว้ ไม่มีใครกล้าเข้าไปในบริเวณกระตวมตา ในสมัยนั้นจะมีทั้งงูทั้งเสื่อ นอนชดอยู่ในกระตวมตา เชื่อว่าเป็นตาแปลงกายมาให้ลูกหลานเห็น

### 6. นางทราย

อายุ 49 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนายทิม มีบุตรทั้งหมด 3 คน ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบุตรคนที่ 3 นอกนั้นได้แยกย้ายไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด และกรุงเทพฯ นางทรายเป็นคนที่เคร่งขรณธรรมเนียมประเพณีมาก ต้องไปร่วมพิธีกรรมทุกปี

### 7. นายลุย

อายุ 56 ปี แต่งงานกับนางสด นายลุยและนางสดเป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด มีบุตรทั้งหมด 5 คน มีอาชีพทำไร่ ทำนา เมื่อถึงวันประกอบพิธีกรรมเช่น เนียะตา นายลุยต้องไปช่วยของเมิงบัดกวาดลานกระตวมตาทุกปี

### 8. นายเที่ยง

อายุ 58 ปี เป็นคนชาวบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนางมะพริต มีบุตรทั้งหมด 5 คน อาชีพทำไร่ ทำนา ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบุตรสาวคนสุดท้าย ส่วนลูกคนอื่น ๆ ได้แยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนต่างหาก แต่ก็ยังไปมาหาสู่กัน พอถึงวันประกอบพิธี นายเที่ยงจะหยุดภารกิจทั้งหมด ไปช่วยของเมิงบัดกวาดลานกระตวมตา และเข้าร่วมพิธีกรรม โดยการนำสลาเทิลไปบวงสรวงผีเนียะตา

### 9. กำนันอินทร์ โสภา

อายุ 59 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับ นางพริ้ว เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิดเช่นกัน มีบุตรทั้งหมด 5 คน อาชีพทำไร่ ทำนา ปัจจุบันอยู่บ้านของตนเอง โดยมีบุตรสาวคนเล็กอาศัยอยู่ด้วยพร้อมกับหลาน กำนันอินทร์เป็นคนที่รื้อฟื้นประเพณีเก่า ๆ ของ

บ้านกรามหลายอย่าง แต่ในพิธีกรรมเช่นเนียะตา กำนันอินทร์ เป็นคนสำคัญในการจัดงาน

#### 10. นายประวิช ใจอ่อน

อายุ 44 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนางจวง เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิดเช่นกัน มีบุตรทั้งหมด 3 คน อาชีพเป็นผู้ใหญ่บ้าน และทำไร่ ทำนา เป็นผู้ช่วยกำนัน ในการประกอบพิธีกรรมเช่นเนียะตา

#### 11. นางทอน

อายุ 63 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนายตี ซึ่งเป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิดเช่นกัน มีบุตร 3 คน อาชีพค้าขาย และทำไร่ ทำนา ในวันประกอบพิธีกรรม นางทอนพร้อมลูกสาว ซึ่งเพิ่งมาจากกรุงเทพฯ ๓ ได้มาร่วมพิธีด้วย

#### 12. นางสู้

อายุ 46 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนายสุยะ ไม่มีบุตรด้วยกัน(แต่ได้ขอเด็กมาเลี้ยงเป็นผู้ชาย) อาชีพรับราชการทั้งคู่ นางสู้ จะมาเข้าร่วมพิธีในช่วงที่กำลังเข้าทรงมมีวดนางสู้จะเข้าร่วมพิธีกรรมเช่นเนียะตาทุกปี แต่ปีนี้พิเศษเนื่องจากมมีวดจะเข้าหวยแม่น แต่ตนเองก็น้ำของควา ของหวาน มาเช่นเนียะตาเหมือนกัน

#### 13. นางกลืน

อายุ 45 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนาย อง อาชีพรับราชการ เป็นคนบ้านกรามเช่นเดียวกัน มีบุตร 4 คน นางกลืนมีอาชีพเป็นแม่บ้าน ในสมัยก่อน นางกลืนเป็นคนเคร่งขรึมขบถธรรมเยียมประเพณี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป นางกลืนเข้าร่วมพิธีเพื่อรอกการเข้าหวยจากมมีวดแต่ถึงอย่างไร นางกลืนก็น้ำอาหารควา หวานมาด้วย

#### 14. นายจู

อายุ 47 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนางศรี เป็นคนอุทุมพรพิสัย มีบุตรชายหญิง 2 คน อาชีพค้าขาย นายจูไม่ได้ทำของควา ของหวาน แต่นางศรีเป็นคนทำโดยได้สูตรทำขนมจากนางแก้ว ซึ่งในวันประกอบพิธีกรรมเช่นเนียะตา นางศรี ก็ได้พาลูกสาว

## ไปร่วมพิธีด้วย

### 15. นายกลิ่น

อายุ 27 ปี เป็นคนจังหวัดมหาสารคาม อาชีพรับราชการ สถานภาพโสด มาร่วมพิธีกรรมแซนเนียะตา โดยมีสลาเทิลอย่างเดียว เนื่องจากทาชะเมไม่เป็น แต่ต้องการมาเข้าร่วมพิธีด้วย และจะเข้าร่วมพิธีทุกปี

### 16. นายแหม่ม

อายุ 65 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนางดับ อาชีพท้าวไร ทานา นายแหม่มเป็นผู้ช่วยของเมิงในการหามกันตางรางไปขอของควา หวาน จากชาวบ้าน นายแหม่มเข้าร่วมพิธีกรรมแซนเนียะตาทุกปี

### 17. นายพัคลม

อายุ 69 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด ตาบอดตั้งแต่เด็ก ๆ สถานภาพโสด เข้าร่วมพิธีกรรมทุกปี โดยมีหลานจูงมือมาเข้าร่วมพิธี

### 18. นางหงษ์

อายุ 40 ปี เป็นชาวอุทุมพรพิสัย แต่งงานกับนายตต เป็นคนบ้านกราม มีบุตร 2 คนมาตั้งรกรากอยู่กับนายตต ที่บ้านกรามเป็นเวลา 20 ปี นางหงษ์เข้าร่วมพิธีกรรมของชาวบ้านกราม โดยเฉพาะพิธีกรรมแซนเนียะตา จะหัดทาชะเมเวีรพอร์มจากชาวบ้าน

### 19. นายอยู่

อายุ 61 ปี สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นของเมิงประจำพิธีกรรมแซนเนียะตาของชาวบ้านกรามเป็นเวลา 10 ปี แต่งงานกับนางจาด อาชีพท้าวไร ทานา เป็นคนเผ่าคุณธรรม ชื่อสัตย์ สุจริต

### 20. นางปราณี

อายุ 42 ปี เป็นคนบ้านกรามโดยกำเนิด แต่งงานกับนาย จา นางปราณี เป็นบุตรสาวของนางตรวล จะไปประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตาทุกปี

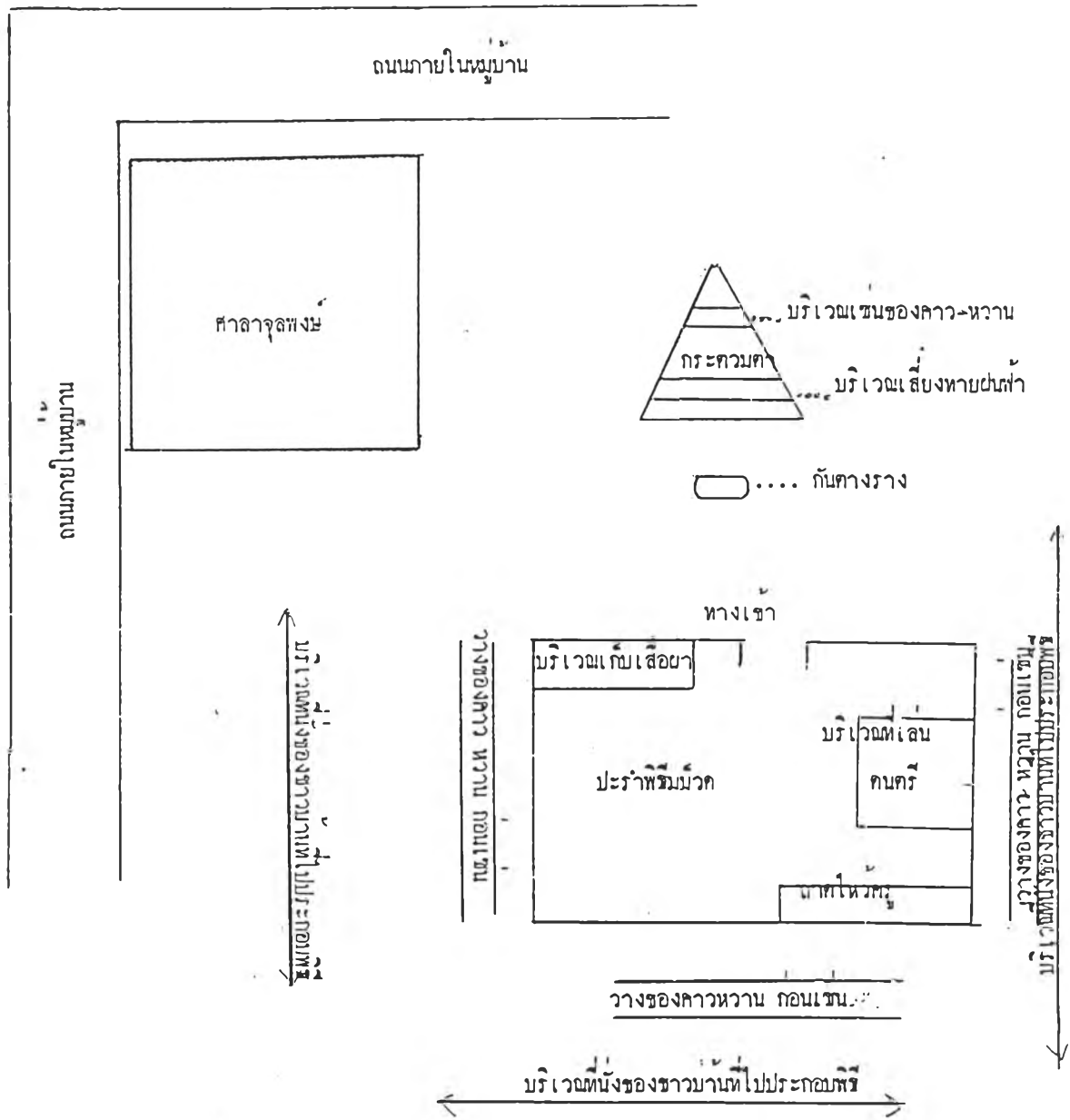
### 3.1 ความเป็นมาของพิธีกรรมแซนเนียะตา

จากการเข้าร่วมในพิธีกรรมแซนเนียะตา การสัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่ และการศึกษาเอกสารทำให้ทราบว่า พิธีกรรมแซนเนียะตา หรือที่ชาวบ้านกรามบางคนก็เรียกว่า แซนตาสะร็อก เป็นพิธีกรรมของชาวไทยเขมรที่ประกอบกันมาตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ส่งลับมาแล้วจนถึงปัจจุบัน โดยชาวไทยเขมรเชื่อว่าผีเนียะตา หรือที่คนไทยซึ่งพูดภาษาลาวเรียกกันว่า "ผีปู่ตา" เป็นผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตายาย แต่ในความรู้สึกของชาวบ้านก็คือ ผี "เนียะตา" เป็นผีชั้นสูงกว่าผีทั่ว ๆ ไปในละแวกหมู่บ้านนั้นหรือผีเจ้าที่เจ้าทางที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้านคล้ายเจ้าพ่อหลักเมืองที่มีแต่ละจังหวัด ชาวไทยเขมรจะสร้างศาลหรือ ภาษาเขมรเรียกว่า "กระตมตา" ไว้เป็นที่พำนักของเนียะตา ซึ่งอาจจะอยู่ในบริเวณกลางหมู่บ้านหรือในที่ที่ชาวบ้านสงวนบริเวณไว้เฉพาะ อาจมีป่าหนาทึบหรือมีต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นโพธิ์หรือต้นไทรงอกอยู่ ภายในกระตมตา จะจัดวางสิ่งของไว้หลายอย่างมี หิน หรือไม้ที่เป็นตัวแทนตา ในบางหมู่บ้านอาจมีตัวแทนยายอีกด้วยข้อสังเกตว่าที่วางไว้เป็นตัวแทนตาหรือยาย ก็ดูที่รูปร่าง ถ้ารูปร่างยาว ก็เป็นตา ถ้ากลมมน บ่อมเตี้ย ก็เป็นยาย หรือบางที่อาจมีรายละเอียดให้สังเกตอีก เช่น แกะสลักเป็นหน้าตา มีผม นอกจากนี้ยังมี ช้าง ม้า ช้างทาสบริวารจำลอง มีคพั่ว หน้าไม้ ธนู หรือปืนวางไว้ ของจำลองเหล่านี้ บางทีก็อาจเอาดินเหนียวปั้นตากาให้แห้งนำไปวางแทนก็มี

### 3.2 พิธีกรรมแซนเนียะตา

พิธีกรรมแซนเนียะตาของหมู่บ้านกราม จะประกอบพิธีกันในวันอังคารของเดือนกุมภาพันธ์ทุกปี ส่วนจะเป็นวันอังคารที่เท่าไร แล้วแต่ชาวบ้านจะตกลงกัน เหตุที่ทานช่วงนี้ เนื่องจากเป็นช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยว ชาวบ้านถือว่าจะต้องประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตาก่อนที่จะนำข้าวสารไปรับประทาน และนำข้าวไปก่อเจดีย์ที่วัดเพื่อถวายวัด หรือที่ชาวไทยเขมรเรียกว่า "การบุญสะเรา" ก่อนกำหนดวันประกอบพิธีกรรม กำหนดจะประชุมกำหนดวันที่ทุกคนสะดวก และในปีที่ผู้วิจัยไปทำการวิจัย (2540) ทุกคนเลือกฤกษ์สะดวกในวันอังคารที่ 18 กุมภาพันธ์ จึงตกลงกำหนดวันดังกล่าว เป็นวันประกอบพิธี ณ กระตมตา หรือ ศาลปู่ตา ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ตรงทางเข้าหมู่บ้าน อยู่ในบริเวณวัดอรุณสว่าง (บ้านกราม) ติดกับศาลาจูลพงษ์ (ดูแผนผังการประกอบพิธีกรรมที่ 3 หน้า 56 )

แผนผังที่ 4 แผนผังบริเวณประกอบพิธี



### 3.3 ลักษณะของกระตมตา หรือ "ศาลปุตตา"

ชาวไทยเขมรเชื่อว่า ผีเนียะตาเป็นวิญญาณของบรรพชนประจำหมู่บ้าน ชุมชนจะร่วมกันสร้างศาลปุตตา หรือ "กระตมตา" ขึ้นประจำหมู่บ้านไว้ให้เป็นที่พักอาศัยของกลุ่มผีที่ให้คุณบางประเภทไว้ เมื่อจะตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยใหม่ ทั้งนี้เพราะชาวไทยเขมรเชื่อว่าการอพยพเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐาน ณ ที่แห่งใดก็ตามจะต้องสร้างศาลและอันเชิญผีเนียะตาให้มาพำนัก เพื่อผีเนียะตาจะคอยคุ้มครองสมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน รวมไปถึงสัตว์เลี้ยงด้วย นอกจากนี้ยังเชื่อว่าผีเนียะตาสามารถแสดงอำนาจปาฏิหาริย์ให้ปรากฏโดยบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามที่ชาวบ้านปรารถนาอีกด้วย

คุณพ่อสง คมใส อายุ 70 ปี ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับความเชื่อผีเนียะตาของชาวบ้านว่า สมัยที่คุณพ่อสง ยังเป็นเด็ก พ่อของคุณพ่อสงเล่าให้ฟังว่า มีหัวหน้าโจรจะเข้าไปปล้นในหมู่บ้าน ซึ่งตามความเชื่อของผู้คนชาวไทยเขมรว่าใครจะเข้าไปทำอะไรในหมู่บ้านใดก็ตาม จะต้องขออนุญาตจากเจ้าของบ้าน คือ ผีเนียะตาก่อน แม้แต่การเข้าไปปล้นหมู่บ้านในอดีต หัวหน้าโจรได้ทำพิธีขอเข้าไปปล้นในหมู่บ้าน คือ จุดเทียน 1 ดอก แล้วบอกกล่าวขอเข้าไปปล้นภายในหมู่บ้าน ถ้าเข้าไปปล้นได้ขอให้เทียนสว่างอยู่อย่าให้ดับ แต่ถ้าไม่อนุญาตให้เข้าไปปล้น ขอให้เทียนดับ ซึ่งผลออกมาอย่างไร พวกโจรผู้ร้าย ก็จะยึดปฏิบัติตามนั้นอย่างเคร่งครัด

กระตมตาของหมู่บ้านกราม เดิมสร้างเป็นเสาสี่ต้น ตัวเรือนมีลักษณะ เป็นสี่เหลี่ยมคล้ายศาลเพียงตา พื้นปูด้วยไม้ กั้นข้างฝาทั้ง 4 ด้าน ด้วยไม้เช่นกัน ขนาดกว้างและยาวประมาณ 1x1 เมตร ความสูงประมาณ 1 เมตรครึ่ง มีที่ตั้งอยู่ใกล้ป่าช้าเก่า แต่ต่อมาทางการได้เวนคืนป่าช้าเก่า เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนโพธิธรรมคุณ และองค์การบริหารส่วนตำบล กระตมตาจึงย้ายมาตั้งที่บริเวณด้านทิศตะวันตกของวัดอรุณสว่าง(บ้านกราม) ดังที่เห็นในปัจจุบัน ซึ่งจะมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2537 มีลักษณะเป็นการก่ออิฐถือปูนสร้างเป็นโรงเรือน มีเสาเรือนทั้งหมด 6 เสา มุงหลังคาด้วยกระเบื้องสีแดง ด้านหน้ากระตมตาสร้างให้มีชายยื่นออกมาสำหรับเป็นที่ประกอบพิธีกรรม ส่วนด้านในสุดภายในโรงเรือนก่ออิฐถือปูนเป็นชั้นเดียว (ดูภาพที่ 1 หน้า 97) สำหรับเป็นที่ตั้งหรือวางเครื่องบูชาและเครื่องเซ่นสังเวย ภายในชั้นนี้ นอกจากเป็นที่ตั้งหรือวางเครื่องบูชาแล้ว ยังเป็นที่วางรูปปั้นแกะสลักเนียะตาและยายพร้อมทั้งเป็น

ที่วางเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น อารูธปิ่น ดาบที่ทำจากไม้ พระพุทธรูป นางกวัก รูปปั้นเกะสลัก  
ข้าง ม้า (คูภาพที่ 2 หน้า 98) ซึ่งเป็นบริวารสำหรับให้เนี่ยะตาใช้สอย บริเวณรอบๆ กระตมตาเท  
ด้วยทรายชนิดหยาบและเอาหินศิลาแลงมาหนุนรอบ ๆ ตัวอาคาร เพื่อป้องกันไม่ให้ทรายไหลทะ  
ลักออกเวลาฝนตก จากการสอบถามกานัน บอกว่า หมดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง 17,000 บาท

### 3.4 สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ กระตมตา

เมื่อชาวไทยเขมรจะไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ใดก็ตาม ต้องสำรวจสถานที่ที่เหมาะสม  
เพื่อเป็นที่สร้างกระตมตา คือ ต้องมีลักษณะ น้ำท่วมไม่ถึง มีสภาพป่าไม้หนาทึบ ร่มครึ้ม มีสัตว์  
ป่าชุกชุม มีบรรยากาศน่าสะพรึงกลัว ทั้งเสียงของสัตว์คลุกเคล้าประสานไปกับเสียงเสียดสี  
ของต้นไม้เครือเถาวัลย์ทั้งปวง เช่นเดียวกันกับที่บ้านกรามก็มีลักษณะเป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่าชุกชุม  
ทั้ง กิ้งก่า จิ้งเหลน งู เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านบอกว่าไม่มีใครกล้าจับหรือหาร้ายสัตว์เหล่านี้  
เนื่องจากเชื่อว่าเป็นบริวารของเนี่ยะตา หรืออาจจะเป็นตาแปลงกายมาเป็นงูปรากฏให้ชาวบ้าน  
ได้พบเห็นเป็นขั้วตาคา

กระตมตาของชาวบ้านกราม ตั้งอยู่บริเวณมุมทิศตะวันตกของวัดอรุณสว่าง  
(บ้านกราม) เป็นบริเวณที่เป็นทางเข้าหมู่บ้าน อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 200 เมตร มีที่ตั้ง  
อยู่ติดกับต้นไทรที่แผ่กิ่งก้านสาขาใหญ่โตมาก รอบ ๆ ต้นไทรมีผ้าหลากสีผูกไว้ ทั้งนี้เพราะชาว  
ไทยเขมรมีความเชื่อว่า ต้นไม้ใหญ่มีเทวดาสงสถิตย์อยู่ จึงง่ายต่อการอัญเชิญบรรพบุรุษให้มา  
พำนักอาศัยอยู่ในศาลาที่สร้างขึ้น

พิธีกรรมแซนเนี่ยะตาของชาวบ้านกราม

ในการประกอบพิธีกรรมแซนเนี่ยะตาของชาวไทยเขมรหมู่บ้านกราม จะไม่มีพิธีกรรม  
ทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีโดยเฉพาะ  
ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวผู้ประกอบพิธีคือ ซองเมิง ส่วนผู้เข้าร่วมพิธีคือ ชาวบ้าน

### 3.5 อุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี



เมื่อถึงวันประกอบพิธีเช่นนี้ ชาวบ้านกรามและช่องเมิงจะเตรียมอุปกรณ์ และสิ่งของที่จะใช้ในการประกอบพิธีดังกล่าวดังนี้

1. กันตางราง
2. สลาเทิล หรือ สลาธรรม

ทั้ง 2 อย่างนี้เป็นสัญลักษณ์สำคัญ(Dominant Symbol) ต้องใช้ในการประกอบพิธี จะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ จึงขออธิบายวิธีการทำสิ่งของและอุปกรณ์ทั้ง 2 อย่างดังนี้

1. กันตางราง คือ ภาชนะ เช่น กระจังผัดข้าว ตะกร้า กระจุง ที่ถูกแปรสภาพสำหรับใช้ใส่ของแห้งเดินรอบหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านที่ไม่มีเวลาไปร่วมพิธีได้นำขนม ผัก ผลไม้และอาหารต่างๆ มาฝากช่องเมิง นำไปถวายตา โดยมีชาวบ้าน 2 คน ที่ช่องเมิงตั้งชื่อให้เป็นสุนัขติดตามชื่อ ไช้ดำ ไช้แดง ทำหน้าที่เป็นผู้หามกันตางราง ซึ่งผู้ทำกันตางรางที่ใช้ในการแห่ คือช่องเมิงและผู้ช่วยช่องเมิงพร้อมกับไช้ดำ ไช้แดง

วิธีการทำ นำภาชนะที่เหลือใช้ในห้องถึงมาแปรสภาพเป็นกันตางราง โดยแต่ละหมู่บ้าน จะมีวิธีการนำภาชนะต่าง ๆ มาแปรสภาพแตกต่างกัน เช่น บ้านตาหมื่นนำตะกร้าใบใหญ่ ๆ มาทำเป็นกันตางราง ส่วนบ้านกรามนำกระจังผัดข้าวจำนวน 1 ใบ มาทำเป็นกันตางราง โดยการนำไม้ไผ่ขนาดยาวประมาณ 2 เมตร จำนวน 2 อัน มาวางด้านข้างของกระจังผัดข้าวข้างละ 1 อัน แล้วผูกด้วยเชือกฟางให้แน่น จัดกระจังให้สมดุลย์กัน เพื่อสะดวกในการหาม(ดูภาพที่ 3 หน้า 99 )

สิ่งของที่ชาวบ้านนำมาใส่ในกันตางราง ประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. อาหารแห้ง ประกอบด้วย หอม กระเทียม พริก เกลือ ข้าวสาร
2. จ้าพวกผัก ประกอบด้วย พัก แพง แดงกวา
3. จ้าพวกผลไม้ ประกอบด้วย มะม่วงทั้งสุกและดิบ
4. จ้าพวกขนม จะต้องมีขนม 2 อย่าง ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของพิธีกรรมเช่นนี้ เรียกว่า คือ ขนมเวรพอร์ม และขนมจีน

5. จาพวกของไข่ ประกอบด้วย ไข่ เย็น
6. จาพวกอาหาร คือ ไข่ไก่ต้ม
7. จาพวกเครื่องเขียน ได้แก่ หมาก พลุ และบุหรี

วิธีการใส่สิ่งของในกันตางราง เมื่อช่องเมิงเดินเท่กันตางรางไปถึงบ้านใดก็ตาม ชาวบ้านก็จะนำขนม ผัก ผลไม้และอื่นๆ มาวางในกันตางรางโดยจะมีวิธีการใส่เรียงตามลำดับคือ วางขนมในกันตางรางก่อน แล้วต่อด้วยไข่ ผัก และผลไม้ ต่อจากนั้นผู้ช่วยช่องเมิงก็จะหยิบขนม ผัก ผลไม้ และไข่ที่ชาวบ้านนำมาวางในกันตางราง เพื่อนำมาใส่ในกระบุงอีกทอดหนึ่ง ซึ่งผู้ช่วยช่องเมิงจะแยกจาพวกขนมไว้อีกด้านหนึ่งของกระบุง และแยกจาพวกอาหารทั้งสดและแห้ง ผัก ผลไม้ไว้อีกด้านหนึ่งของกระบุง เมื่อจัดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทั้งช่องเมิงผู้ช่วยช่องเมิงและบริวารคือไ้ดำ และไ้แดงก็จะเดินไปบ้านอื่น ๆ ต่อไป โดยจะปฏิบัติเช่นนี้ทุกหลังคาเรือน ในพิธีกรรมเช่นนี้ยะตา ชาวบ้านต้องเตรียมจาพวกของควา ของหวาน ผัก และผลไม้ ไว้สำหรับเช่น ซึ่งสิ่งของเหล่านี้ ชาวบ้านต้องจัดเตรียมเป็นพิเศษ โดยเฉพาะขนมเวีรพอร์มและขนมจีน ส่วนทำขึ้นตามคติความเชื่อที่ผิดแผกกันไป ขนมเวีรพอร์มเชื่อกันว่าเป็นขนมเหมาะสำหรับตา เพราะสามารถเก็บไว้ได้หลายเดือน เป็นการสะสมอาหารให้ตาตา จะได้ไม่ทิ้งหมู่บ้านไปหาอาหาร เพราะถ้าตาทิ้งหมู่บ้านเมื่อไหร่ขโมยก็จะเข้าไปปล้นหมู่บ้านได้ ส่วนขนมจีนชาวบ้านเชื่อว่า เป็นการอวยพรให้ตามีอายุยืนยาว จะได้อยู่กับลูกหลานนาน ๆ

วิธีปรุงขนมเวีรพอร์มและขนมจีนที่ชาวบ้านทำกันนี้ ไม่มีสูตรที่ตายตัวแน่นอนว่าจะต้องใช้วัสดุแต่ละอย่างปริมาณมากน้อยแค่ไหน ขึ้นกับความพอใจในรสชาติของผู้ปรุงและขั้นตอนในการทำว่ามีวิธีการเป็นอย่างไรเท่านั้น

### 1.1 ขนมเวีรพอร์ม

ขนมเวีรพอร์ม หรือชาวไทยลาวเรียกว่า ขนมตดหมา (ดูภาพที่ 4 หน้า 100) ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงใต้หรือจังหวัดชลบุรีเรียกว่า ขนมเครือหวานเป็นขนมที่ทำจากหัวของเถาวัลย์ชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านกรมเรียกว่า ต้นเวีรพอร์ม เป็นต้นไม้เลื้อย ขึ้นอยู่ตามป่าทั่วไป ใบมีลักษณะเป็นใบเลี้ยงเดี่ยว มีรูปร่างยาวรี ถ้าจับดูที่ใบจะมีลักษณะเหนียว ๆ ถ้าร่างกายไปโดนส่วนใด

ของเกววัลย์ชนิดนี้ จะเกิดอาการคันเล็กน้อยชาวบ้านบอกว่า กว่าจะชูดนาหัวมาทำขนมได้ ต้องใช้เวลานานมาก เพราะหัวจะอยู่ลึกและจะชูดนาหัวมาทำขนมได้เฉพาะในเดือนกุมภาพันธ์เท่านั้น เนื่องจากในช่วงนี้หัวจะอวบและสมบูรณ์และมีรสหวาน(ดูภาพที่ 5 หน้า 101)

ส่วนประกอบ มี เวิร์พอร์ม ข้าวเหนียว และน้ำตาล

วิธีการทำขนม เมื่อชูดได้หัวของเวิร์พอร์มแล้วนำไปล้างน้ำให้สะอาด นำมาหั่นให้เป็นชิ้นบาง ๆ ต่อกจากนั้นก็นำไปผึ่งแดดประมาณ 1-2 วัน เพื่อให้กรอบแล้วนำมาตำให้ละเอียด เตรียมแป้งข้าวเหนียวไว้ นำเวิร์พอร์มมาผสมน้ำสะอาด แล้วคั้นเอาเฉพาะน้ำที่มีลักษณะเป็นสีม่วงมาคลุกเคล้ากับแป้งให้เข้ากัน แล้วนำน้ำตาลมาผสมกับแป้งอีกที เพื่อให้ออกรสหวานมากขึ้น ชาวบ้านบอกว่ายานสมัยก่อน ไม่ต้องใส่น้ำตาล เพราะปกติเวิร์พอร์มก็ออกรสหวานอยู่แล้ว เพียงแต่ขอให้นำน้ำเวิร์พอร์มที่เข้มข้นมาผสมกับแป้งก็จะหวาน และสามารถเก็บไว้รับประทานได้หลายวัน บางคนเก็บไว้เป็นเดือน แต่ปัจจุบันเหตุที่ต้องใส่น้ำตาล เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง คนต้องการเนื้อที่ในการทำมาหากินมาก จำเป็นต้องถางหญ้าบุกกรุกเขตป่าสงวนต่างๆ เพื่อให้มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพ ทำให้ป่าหมดไป ต้นเวิร์พอร์มที่ขึ้นตามป่าทั่วไปก็หมดไปด้วย พอถึงเวลาประกอบพิธีกรรมเช่นเนียะตา ชาวบ้านจึงชูดได้น้อย แต่ด้วยชาวบ้านกรามยังคงยึดถือตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ถึงแม้ว่าจะหาต้นเวิร์พอร์มยากอย่างไร ก็เสาะแสวงหามาจนได้ แต่ได้ในปริมาณน้อย ซึ่งถ้าจะทำขนมให้มีรสหวานโดยไม่ต้องใส่น้ำตาลก็หมายถึงว่าต้องได้ต้นเวิร์พอร์มในปริมาณมาก ๆ แต่ด้วยเหตุที่หาได้น้อย ทำให้ต้องใส่น้ำตาลซึ่งเมื่อนำส่วนผสมต่างๆ มาผสมหมดแล้ว ก็ตักแป้งที่ผสมแล้วพอประมาณห่อด้วยใบตอง แล้วม้วนๆ ทั่วให้กลมแล้วนำไปย่างด้วยไฟอ่อน ๆ ใช้เวลาประมาณ 7-8 ชั่วโมง ถ้าใช้ไฟแรงขนมจะไม่สุกและจะทำให้คัน ในระหว่างที่ย่างขนมก็ต้องคอยหมั่นพลิกไป พลิกมาอยู่ตลอดเวลา เมื่อขนมสุกก็เสร็จกระบวนการทั้งหมด( ดูภาพอย่างขนมที่ 6 หน้า 102 )

## 1.2 ขนมจีน

สมัยก่อนเมื่อประมาณ 20 ปี มาแล้ว ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรมเช่นเนียะตา 1 วัน ชาวบ้านกรามทุกคนต้องเตรียมแช่ข้าวเจ้าไว้ประมาณ 12 ชั่วโมง เพื่อทำขนมจีน

พอวันรุ่งขึ้น ก็นำข้าวเจ้าที่แช่ไว้แล้วนำมาเสด็จน้ำจนแห้ง ตกกลางคืนหลังจากรับประทานข้าวเรียบร้อยแล้ว หม่อม-สาว ก็จะช่วยกันตำข้าวที่เสด็จน้ำแล้วนั้นจนแหลกและเหนียว ในระหว่างนี้ หม่อม-สาวก็จะเกี่ยวพาราสีกันไป เป็นการเปิดโอกาสให้หม่อม-สาวได้พบปะกัน เมื่อตาจนเหนียวสาวารถาใช้ได้แล้ว ฝ่ายชายหม่อมก็จะก่อไฟ ตั้งหม้อน้ำให้เดือด ฝ่ายหญิงสาวก็จะนำพิมพ์สำหรับทำขนมเงินมาวางไว้บนหม้อน้ำร้อน แล้วเอาแป้งข้าวเหนียวที่ตาจนเหนียวมาใส่ไว้ในพิมพ์แล้วก็ช่วยกันกดแป้งลงในพิมพ์จนได้ขนมเงิน ในระหว่างกดแป้งก็ต้องกะความยาวของขนมเงินให้มีความยาวพอเหมาะสมควรด้วย เมื่อกะได้พอประมาณแล้วก็ตัดเส้นขนมเงิน ตรงกันพิมพ์ ต่อจากนั้นก็กดพิมพ์ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป จนได้ขนมเงินเต็มหม้อ แล้วดักขนมเงินพักไว้ในเ้าเย็น และจับเป็นจับ ๆ จนหมดหม้อ อาจกล่าวได้ว่าภายในคืนนั้น หม่อม-สาว ก็ต้องช่วยกันทำขนมเงินจนเสร็จ พอรุ่งเช้าซึ่งเป็นวันประกอบพิธีแซนเนียะตา พ่อบ้านก็จะตื่นแต่เช้ามีด เตรียมจับไก่และเชือดไก่ไว้ทำนํ้ายาขนมเงิน ซึ่งเป็นหน้าที่ของแม่บ้านต้องรีบทำเพื่อให้ทันนำไปแซนเนียะตา

2. สลาเทิล หรือ สลาธรรม หมายถึง สิ่งสักการะบูชาอย่างหนึ่ง ที่ใช้ต้นกล้วยเล็ก ๆ ขนาดข้อมือ ตัดสั้นประมาณ 7-10 เซนติเมตร ใช้ใบขนุนสามใบเลี้ยงข้าง ๆ (คล้ายใบ) และเสียบใบที่ปลายไผ่กับหมากซีกหนึ่ง ตรงกลางหยวกกล้วย(คล้ายผล)เสียบรูป 1 ดอก แนบตรงกลางควบกับไผ่เสียบหมาก โดยมากมักใช้คู่หนึ่งเสมอ คือ สลาธรรมสองอัน ความจริงสลาธรรมนี้ มีอีกแบบหนึ่ง คือเขาตัดลูกกล้วยเล็ก ๆ ที่เพิ่งผลิบานได้ 3 ใบ คือ ขูดเอาทั้งรากมาช้บูชา หรืออีกอย่างหนึ่ง เขาใช้ผลมะพร้าวเหลาเสียบหมากอีกหนึ่ง และรูป 3 ดอก เสียบดอกไม้ตามขอบข้างเป็นคล้ายใบ ตามที่เข้าใจมีผู้สันนิษฐานว่า สลาธรรมนี้โดยศัพท์อาจแปลว่า หมากธรรมความหมายน่าจะหมายถึง มรรคผล คือ ผลไม้ หมากไม้ทั้งหลาย ย่อมมีรากมีใบ มีดอก มีผล คือเหตุมี ผลจึงมีเป็นไปตามกฎธรรมชาติ (มงกุฎ แก่นเดี่ยว, 2535: 77) แต่ตามพจนานุกรมไทยเขมร สลาเทิล หมายถึง หมากส่ง สำหรับสลาเทิลตามความหมายของชาวไทยเขมรบ้านกราม หมายถึงเครื่องสักการะบูชา ที่ชาวบ้านจะเตรียมทำกันในช่วงเช้าของวันที่ประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตา โดยจะมีวิธีทำดังนี้

วิธีทำ ตัดโคนก้านกล้วยสั้นประมาณ 7-10 เซนติเมตร นำมาประกบกันผูกด้วยเชือกกล้วยแล้วเสียบด้วยดอกไม้(จะเป็นดอกอะไรก็ได้)จำนวน 1 ดอก และรูปจำนวน 2 ดอก ทุกคนภายในหมู่บ้านที่เข้าร่วมพิธีต้องถือสลาเทิลมาคนละ 1 ซอกันทุกคน(ดูภาพที่ 7 หน้า 103 )

เมื่อชาวบ้านนำโคนก้านกล้วยมาประกบกันเรียบร้อยแล้วก็นำวัสดุต่าง ๆ มาเสียบให้เป็นส่วนประกอบที่เรียกว่า "สลาเทิล" มีดังนี้

1. ดอกไม้จำนวน 1 ดอก
2. รูปจำนวน 2 ดอก

วัสดุแต่ละอย่างที่เตรียมไว้เป็น สลาเทิล แต่ละท้องถิ่นอาจจะต่างกันบ้าง แต่ที่จำเป็นอย่างยิ่งขาดไม่ได้มี 2 อย่าง คือ ดอกไม้ และรูป ทั้ง 2 อย่างนี้ทำขึ้นตามคติความเชื่อและอาจมีความเชื่อที่ผิดแผกกันไป ดอกไม้เชื่อว่า แทนพระสงฆ์ ทั้งนี้เนื่องจากในพิธีกรรมแซนเนียะดาไม่มีพระสงฆ์เข้ามาร่วมพิธี จึงใช้ดอกไม้แทน ส่วนรูปจำนวน 2 ดอก เชื่อว่า รูปดอกที่หนึ่งใช้แทน โลกียะ หมายถึง ทางโลก ส่วนรูปดอกที่สองใช้แทน โลกุตระ หมายถึง ทางธรรม(อยู่ โสภา. ซองเมิง , สัมภาษณ์ 28 กรกฎาคม 2540 รูปภาพที่ 8 หน้า 104 )

### 3.6 ขั้นตอนของพิธีกรรมแซนเนียะดา

พิธีกรรมแซนเนียะดาของชาวบ้านกรามเหมือนกับพิธีเช่นผีปู่ตาของชาวไทย ลาว ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ชาวไทยเขมรบ้านกรามเรียกว่า "แซนเนียะดา" หรือบางคนเรียกว่า แซนตาสะร็อกพิธีนี้มักจะกระทำรวมไปกับพิธี "โจลมมัต"(การเข้าทรง) และพิธีการเสี่ยงทาย โดยมีซองเมิงประจำหมู่บ้านคอยทำพิธี พิธีแซนเนียะดาของชาวบ้านกราม จะจัดขึ้นในวันอังคารสัปดาห์ที่ 3 หรือวันอังคารสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนกุมภาพันธ์หลังการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ส่วนจะเป็นวันอังคารที่เท่าไร แล้วแต่ชาวบ้านจะประชุมและตกลงกัน จากการสอบถามชาวบ้านและ "ซองเมิง" บอกว่า ที่กำหนดวันอังคาร เนื่องจากวันดังกล่าวเป็นวันที่จะประกอบพิธีกรรมอะไรก็ประสบความสำเร็จ พวกภูติผี ปีศาจไม่กล้าเข้ามาใกล้ทำลายพิธี พิธีนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการบอกกล่าวขอบคุณผีบรรพบุรุษ ที่ได้ช่วยดูแลรักษาหมู่บ้านและคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขและให้ท่านาได้ข้าวอุดมสมบูรณ์ หรือทำการเกษตรได้ผลผลิตดี ๆ ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เมื่ออย่างเข้าเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ชาวบ้านกรามจะเริ่มเตรียมการประกอบพิธีกรรมแซนเนียะดา ทุกคนภายในหมู่บ้านต่างก็เรียกร้องให้จัดพิธีเร็ว ๆ เพื่อชาวบ้านจะได้

ข้าวที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วไปก่อเป็นเจดีย์ข้าวถวายวัด ซึ่งทางฝ่ายผู้ที่รับผิดชอบเรื่องนี้ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซองเมิง ก็จะเรียกชาวบ้านมาประชุมถึงกำหนดการในการประกอบพิธีกรรมเช่น เนียะตาทางหอกระจายข่าว ซึ่งที่ประชุมลงมติให้มีการประกอบพิธีในวันอังคารที่ 18 กุมภาพันธ์ พอวันรุ่งเช้ากำนันก็จะกระจายข่าวแจ้งให้แก่ชาวบ้านทราบอีกที่ทางหอกระจายข่าว โดยให้ชาวบ้านเตรียมไปชุกรากเวรพอร์มตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อจะได้มีเวลาเตรียมทำอย่างอื่นด้วย

ส่วนชาวบ้านเมื่อได้รับทราบข่าวแล้ว ทั้งผู้หญิงและผู้ชายก็จะแบ่งหน้าที่กัน โดยฝ่ายชายเป็นผู้หาพินมาเก็บไว้เพื่ออย่างขม "เวรพอร์ม" ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ในการชุกรากเวรพอร์ม นามาล้างน้ำให้สะอาดแล้วหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ แล้วนำไปผึ่งแดดหลาย ๆ วัน ยิ่งหลายแดดยิ่งดี เพราะเวลาตากจะแห้งเร็ว

ก่อนวันประกอบพิธีกรรมเช่นเนียะตา 1 วัน ชาวบ้านทั้งชายและหญิงในหมู่บ้านจะหยุดภารกิจทั้งปวง โดยจะแบ่งหน้าที่กันคือ ผู้หญิงจะมีหน้าที่ทำขม บ้านไหนอยู่ใกล้ใครก็จะรวมตัวกันทำขม ใครขาดแป้ง น้ำตาล มะพร้าว ก็แบ่งกันไป พอถึงเวลาขมก็จะช่วยกันคนละไม้คนละมือ บางบ้านที่ไม่สะดวกในการเก็บพินไว้ที่บ้าน ก็จะชวนกันไปอยู่ที่ไร่ ขมเวรพอร์มใช้เวลาในการย่างนานมาก โดยต้องใช้ไฟอ่อนๆ ถ้าไฟแรงขมจะไม่สุก จะทำให้คืนเวลารับประทาน ในวันนั้นกว่าขมจะสุกก็ใช้เวลาประมาณ 1 วันและเมื่อขมสุกแล้ว ต่างคนต่างก็จะแจกและแลกกันระหว่างเพื่อนบ้านและญาติพี่น้อง เป็นการแลกขมและพูดคุยกัน พอกลางคืนทุกครัวเรือนก็จะทำขมเพื่อประกอบพิธีอีกอย่างหนึ่ง คือ ขมเงิน ขมนี้นิยมมากเป็นหน้าที่ของหนุ่ม-สาวมากกว่าคนมีอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่ม สาวได้ทำความรู้จักกัน ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุเช่น คุณย่า คุณยาย คุณตา หรือคุณปู่ ก็จะช่วยกันทำ"สลาเทิล"เพื่อนำไปประกอบพิธีในวันรุ่งขึ้น

ฝ่ายกำนันก็จะเกณฑ์ชายฉกรรจ์ที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไปจนถึงอายุประมาณ 60 ปี ประมาณ 7-8 คน รวมทั้งซองเมิงด้วย มาช่วยกันถางหญ้า บัดกวาดหน้าลานกระตมตา สร้างปะรำพิธี จัดโต๊ะ เพื่อวางเครื่องบัตพลีต่าง ๆ เอาสายรุ้งมาโยงจากต้นไม้หลาย ๆ ต้น แล้วนำมาผูกรวมกันห้อยเป็นพู่อย่างสวยงามที่หน้ากระตมตา

พอวันอังคารที่ 18 กุมภาพันธ์มาถึง งานประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตาก็เริ่มขึ้น โดยมีรายละเอียดลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แห่กันตางราง

ขั้นตอนที่ 2 ใจลมมีวด(การเข้าทรง)

ขั้นตอนที่ 3 เสี่ยงทายสภาพดินฟ้า อากาศ

แต่ละขั้นตอน มีวิธีดำเนินการและสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

### 1. การแห่กันตางราง

การแห่กันตางราง เป็นพิธีที่ต้องเริ่มแต่เช้า เนื่องจากมีการประกอบพิธีหลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลาานาน กว่าที่จะถึงขั้นตอนสุดท้ายก็อาจถึงเที่ยง ซึ่งชาวไทยเขมรถือว่าถ้าการประกอบพิธีต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผีเนียะตาก็จะไม่รับของบูชา เช่นสังเวทึงปวง ซองเมิง หรือลูกสมุน คือ ผู้ช่วยซองเมิงซึ่งมีหน้าที่หากระบุงติดตามซองเมิง และต่อด้วยสุนัขติดตามชื่อ ไข่ดำ ไข่แดง มีหน้าที่ในการห้ามกันตางราง โดยทุกคนจะเดินตามกัน โดยมีซองเมิงเดินนำหน้าตามด้วยผู้ช่วยซองเมิง และปิดท้ายด้วยไข่ดำ ไข่แดง ทุกคนจะเริ่มเดินจากบ้านของซองเมิงเป็นจุดแรก แล้วตามด้วยบ้านที่อยู่ใกล้กับบ้านของซองเมิง และบ้านถัดไปเรื่อย ๆ เดินจากบ้านหลังหนึ่งไปสู่อีกหลังหนึ่ง จนครบทุกหลังคาเรือน ทั้งนี้เพื่อขอให้ชาวบ้านนาขนม ผักผลไม้ มาให้เนียะตา โดยเมื่อเนียะตาไปถึงบ้านไหนก็จะพูดทักทายลูกหลานเป็นภาษาเขมรว่า

ซองเมิง " โงแนะ...กรบมูยชะนะ เนียะตาโมชมมะโหบ ชมบาย ชมมม พองเตื่อ"

(วันนี้ ครบ 1 ปี เนียะตามาเยี่ยมลูกหลาน ขอให้ลูกหลานนาขนม นมเนยมา  
ให้เนียะตาด้วย)

ลูกหลาน " เนียะตา...โมเฮย... ใจลปะเตียะเซน."

(เนียะตามาแล้วหรือ เข้าบ้านก่อน)

เมื่อการเชื้อเชิญระหว่างซองเมิงกับลูกหลานเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าของบ้านก็จะ

เข้าไปนาลิ่งของภายในบ้าน ฝ่ายไต้ดำ ไต้แดง ก็รีบวางกันตารางแล้วเดินไปที่เส้าไต้ที่อยู่ใต้ถุนบ้านพร้อมกับร้องเสียงเหมือนสุนัขว่า โง่ง..โง่ง...ฝ่ายแม่ไต้ที่กำลังกักข่อยก็จะบินหนี ทาให้ไต้ดำ ไต้แดงเข้าไปขมยเข้าได้ แล้วนำมาวางที่กันตาราง(ดูภาพที่ 9 หน้า 105) ฝ่ายเจ้าของบ้านก็จะนำขม ผัก ผลไม้ พร้อมขันน้ำอบน้ำหอมมารดของเม็งตั้งแต่หัวจรดเท้า (ดูภาพที่ 10 หน้า 106) และต่อด้วยผู้ช่วยของเม็ง และไต้ดำ ไต้แดง เป็นคนสุดท้าย ระหว่างที่รดน้ำของเม็งอยู่นั้น ชาวบ้านก็ขอให้เนี้ยะตาช่วยดลบันดาลาให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลด้วย ต่อจากนั้นขบวนแห่ของเนี้ยะตาก็คเลื้อนไปยังบ้านถัดต่อไปเรื่อย ๆ จนครบทุกหลังคาเรือนแล้วจึงไปรวมกับชาวบ้านที่รอเข้าร่วมพิธีที่บริเวณกระตมตา

ส่วนที่กระตมตา ระหว่างที่รอการกลับมาของขบวนแห่ของของเม็งนั้น ผู้ใหญ่บ้านคือนายประวิช ใจอ่อน ซึ่งเป็นโฆษกในงานวันนั้น ก็จะพูดถึงกำหนดการต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมพร้อมกับพูดเชิญชวนให้ชาวบ้านมาเข้าร่วมพิธีและเปิดเพลงสลับกันไป

โฆษกพูดเป็นภาษาเขมรว่า "แม่ เอา ของประโชน ตอนนี้.. ดอลเวเสี่ย ประกอบพิธีกรรม แชนเนี้ยะตาเฮย..จุยโมเจริณ ๗ เดอ.."

แปลเป็นภาษาไทย "พ่อแม่พี่น้อง ทั้งหลายขณะนี้ถึงเวลาประกอบพิธีกรรมแชนเนี้ยะตาแล้ว ขอเชิญมาร่วมพิธีกันมาก ๆ"

ต่อจากนั้นก็เปิดเพลงจากม้วนเทปต่อสลับกับการพูดไปเรื่อย ๆ ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็จะทยอยกันเข้ามาในบริเวณกระตมตา จากการสังเกตจะปรากฏว่าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ที่มีอายุตั้งแต่ 3 ขวบถึง 85 ปี บางคนมารอตั้งแต่เวลา 9.00 นาฬิกา (ดูภาพที่ 11 หน้า 107 )เช่น ยายรุณ โสภา อายุ 85 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในบ้านกรามตั้งแต่กำเนิด

ก่อนวันประกอบพิธีกรรม 1 วัน ยายรุณพร้อมลูกสาวคือนางหัดและหลาน ๆ จะช่วยกันจัดเตรียมเครื่องเซ่นบูชา เช่น สลาเทิล และน้ำจามาใส่ของควา ของหวาน เตรียมไว้สำหรับ 2 ชุด คือตัวยายรุณกับลูกสาว คนละ 1 ชุด ส่วนหลาน ๆ ยังเด็กไม่จำเป็นต้องมี พอวันรุ่งขึ้นยายรุณกับลูกสาวก็จะตื่นแต่เช้าเตรียมหุงหาอาหารใส่บาตรพระตอนเช้าก่อน ต่อจาก



นั้นก็น้ำ สลาเทิล และอาหารคาวหวาน โดยอาหารคาว หวาน ประกอบไปด้วย ข้าวสุก 1 กา  
 ไข่ไก่ต้ม 1 ฟอง ขนมเวีรพอร์ม 1 ชิ้น ขนมจีน 1 ถ้วย น้ํายา 1 ถ้วย และอีกสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้าน  
 ขาดไม่ได้คือ หมาก พลู และบุหรี เมื่อเตรียมข้าวของเสร็จแล้วจะไปอาบน้ำแต่งตัวด้วยเสื้อผ้า  
 ใหม่ หรือเสื้อผ้าที่สวยงาม การแต่งกายไปเข้าร่วมพิธีของชาวบ้านส่วนใหญ่ ผู้หญิงจะใส่เสื้อผ้า  
 ลูกไม้สีขาว นุ่งผ้าถุงหรือผ้าซิ่นไหม ผู้ชายใส่เสื้อเชิ้ตสีขาวกางเกงขายาวหรือ บางคนก็นุ่งกาง  
 กเกงขาสั้น ถ้าเป็นคนแก่ทั้งชายและหญิง จะมีผ้าพาดบ่าด้วย ประมาณ 8.00 นาฬิกา นางหัดก็  
 จะจูงมือยายรูด และลูก ๆ ออกจากบ้าน ส่วนชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่ไปร่วมพิธีบางคนก็นำรถปิ๊กอัพ  
 มาร่วมพิธี หรือบางคนก็นำรถจักรยาน จักรยานยนต์ หรือบางคนที่ต้องไปไร้ต่อก้จะนำรถอีแต่นมา  
 พร้อม เมื่อถึงกระตมตา ยายรูดและนางหัดพร้อมหลาน ๆ จะเข้าไปนั่งบนเสื่อที่ปูไว้สำหรับผู้  
 มาเข้าร่วมพิธี และจะวางจานของคาว ของหวานไว้ตรงหน้าของตนเอง ระหว่างนั้นจะมีชาว  
 บ้านทยอยกันมาเรื่อย ๆ ไม่นานบริเวณรอบ ๆ กระตมตาซึ่งประดับไปด้วย ผกาจัน นกแก้ว  
 และสายรุ้งที่ปลิวไสว ก็จะมีผู้คนเป็นจำนวนมาก ทั้งชายและหญิง มีชาวบ้านหลายคน  
 มาที่หลังแต่ไม่มีที่นั่ง ต้องไปนั่งตามต้นไม้ที่ร่มครึ้มถัดไปจากกระตมตาไปอีก ระหว่างนั้นก็มีการ  
 สองแถวของคณะมีมัดเข้ามาจอดเพื่อรอการเข้าทรง ซึ่งขณะนั้นช่องเมิงและบริวารยังอยู่ในหมู่บ้าน  
 และเพื่อมิให้เป็นการเสียเวลา ผู้ใหญ่บ้าน จึงประกาศขอให้ชาวบ้านนำขนมที่เตรียมมา  
 ไปเช่นเนียะตาพร้อมกับเสลาเทิลไปจุดบวงสรวงผีเนียะตาด้วย เมื่อชาวบ้านนำของคาว  
 ของหวานไปเช่นผีเนียะตาและบวงสรวงเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านทุกคนก็กลับมานั่งในบริเวณที่จัด  
 ไว้สำหรับผู้ที่เข้าร่วมพิธี เพื่อรอเข้าร่วมพิธีในขั้นตอนต่อไปคือ การโหลมมีมัดหรือการเข้าทรง

## 2. การโหลมมีมัด(การเข้าทรง)

ก่อนที่จะกล่าวถึงขั้นตอนการโหลมมีมัด ขอกล่าวถึงความเป็นมาของพิธีกรรมมีมัด  
 ำให้ทราบพอสังเขปดังนี้

ความเป็นมาของพิธีกรรมมีมัด

พิธีกรรมมีมัด เป็นพิธีกรรมที่จัดกระทำขึ้น เพื่อการรักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ของชาว  
 ไทยเขมร โดยมีคนทรงเรียกว่า "มีมัด" ทำหน้าที่ติดต่อหรือเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ

ของผีบรรพบุรุษ ซึ่งญาติพี่น้องมีความรู้สึกว่ วิญญาณนั้นยังคงมีความผูกพันกับครอบครัว และสามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งด้านดีและด้านเลว ผีบรรพบุรุษที่เข้าสิงในตัว มมีวด นอกจากจะเป็นกลุ่มของวิญญาณบุคคลในตระกูล ยังหมายรวมถึง ผีเจ้าพ่อ ซึ่งเชื่อว่ เป็นวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ทำหน้าที่คุ้มครองคนและสถานที่ หรือผีหลักเมือง ซึ่งทำหน้าที่คุ้มครอง รักษาบ้านเมืองนั้น ๆ ด้วย (ประทีป แชรรัมย์, 2535:39) เช่นเดียวกับมมีวดในหมู่บ้านกราม นอกจากทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นร่างทรงของผีเนียะตาประจำหมู่บ้านด้วย

องค์ประกอบของมมีวด

1. ครุมนมีวดและบริวาร ซึ่งเป็นผู้หญิงล้วน ส่วนมากมีอายุตั้งแต่ 32-67 ปี ตามความเชื่อของชาวไทยเขมร ในการประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตา ต้องมีมมีวดมาเข้าทรง ด้วย เพื่อให้ผีเนียะตาประทับร่างทรง ลูกหลานจะได้ถามทุกข์ สุขของตา โดยผ่านทางร่างทรง จำนวนมมีวดในการประกอบพิธี จะเป็นเลขคี่เช่น 3,5,7... เป็นต้น มมีวดที่เข้าร่วมในพิธีกรรม แซนเนียะตาครั้งนี้มีทั้งคนในหมู่บ้านกราม และหมู่บ้านอื่น ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งต้องมีครุมนมีวดจำนวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการไหว้ครู และเป็นร่างทรงให้ตา ส่วนผู้ที่เป็นบริวาร มีหน้าที่คอยรับใช้มมีวด เช่น ช่วยแต่งตัวให้ครุมนมีวด ช่วยเก็บดอกไม้ให้ครุมนมีวดในขั้นตอนสุดท้าย และเป็นร่างทรงให้ผีเนียะตาจากหมู่บ้านอื่นประทับทรงได้
2. ดนตรีพื้นบ้าน ในการประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตา นอกจากมีครุมนมีวด และบริวารแล้ว ต้องมีการบรรเลงดนตรีปี่พาทย์ พื้นบ้านของชาวไทยเขมร(ดูภาพที่ 12 หน้า 108) เพื่อให้มมีวดรำร่ายไปตามจังหวะเพลง โดยผู้เล่นดนตรี จะเป็นชายล้วนไม่จำกัดจำนวน ทั้งผู้เล่นดนตรีและขับร้อง

### 3.7 การประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตา

ในการประกอบพิธีกรรมแซนเนียะตาครั้งนี้ มีมมีวดเข้าร่วมพิธีทั้งหมด 11 คน คณะมมีวดเหล่านี้มาช่วยด้วยความเต็มใจ เพราะเชื่อว่าจะได้บุญสุนทานมาก ซึ่งถ้าเป็นการเข้าทรงเพื่อการรักษาพยาบาลคนไข้ ต้องเสียค่ายกครูให้มมีวดทุกคน

เวลา 10.00 นาฬิกา คณะมิมวดทั้งชายและหญิงก็เข้าไปในปะรำพิธีที่จัดไว้สำหรับการโหลมมิมวดโดยเฉพาะปะรำพิธีไม่ได้มุงหลังคา มีเชือกฟางกั้นไว้เป็นบริเวณโดยรอบ พื้นปูด้วยเสื่อ มีพื้นที่ประมาณ 5x5 เมตร แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับการเปลี่ยนเสื้อผ้าของมิมวดส่วนหนึ่ง ช่างหน้าปะรำพิธีเป็นบริเวณจัดโต๊ะหมู่บูชาของมิมวด มีถาดสำหรับไหว้ครูจำนวน 11 ถาดวางอยู่ภายในถาดประกอบด้วย

1. เทียน จำนวน 1 คู่
2. จวม จำนวน 4 ดอก
3. ดรุยกอก จำนวน 4 ดอก
4. ข้าวสาร จำนวน 1 ก้า
5. ดรุยสแนง จำนวน 1 ดอก

มิมวดทั้ง 11 คน เมื่อเข้าไปในปะรำพิธีแล้ว ก็จัดเสื้อผ้าสำหรับผลัดเปลี่ยนให้เป็นที่เรียบร้อย พร้อมทั้งจัดชั้นที่จะจับเพื่อเข้าทรง โดยภายในชั้นนั้นก็ประกอบไปด้วย เทียน 1 เล่ม (ซึ่งจุดแล้ว) ข้าวสาร 1 ก้า ดรุยสแนง 1 ดอก และดรุยกอก จำนวน 1 ดอก ฝ่ายวงดนตรีที่จะใช้บรรเลงในการโหลมมิมวด ก็เตรียมช่อกล้วย กลอง ช้องวง ปี่ และแคนฝ่ายดนตรีเป็นชายล้วน ส่วนมิมวดเป็นหญิงล้วนซึ่งมีทั้งหมด 11 คน ส่วนฝ่ายดนตรีมีทั้งหมด 5 คน มีนักร้องนำ 1 คน ซึ่งเป็นชายอายุประมาณ 50 ปี

เวลา 10.40 นาฬิกา เมื่อทุกอย่างจัดพร้อมแล้ว ดนตรีก็เริ่มบรรเลงด้วยเพลงโหมโรงชื่อเพลงเพลาทอม ฝ่ายมิมวดทั้ง 11 คนก็ไปนำถาดสำหรับไหว้ครูมาไว้ข้างหน้าของตนเองแล้ว เริ่มไหว้ครูในระหว่างนั้นผู้ใหญ่บ้านก็จะกล่าวคำไหว้ครูเป็นภาษาเขมรว่า

" ใจเนาะ..ใจเจ็ย โกงแจว้ม้วเธอพิธีแซนเน็ยะตา  
มวยชะน้า เกิดมะนอง  
อะนามันเจ็ย อะนาเธอเฮย เคาะ ชมตุพอง "

แปลเป็นภาษาไทยว่า

"วันนี้เป็นวันดี ลูกหลานมาทำพิธีกรรมเช่นนี้เยะตา  
หนึ่งปีมีหนึ่งครั้ง สิ่งใดที่ลูกหลานทำแล้วไม่ดี ลูกหลานขอให้งดโทษให้ด้วย"

เมื่อมมีวัดทุกคนไหว้ครูเสร็จแล้ว ทุกคนก็กลับมานั่งประจำที่และจับขันเพื่อเข้าทรง (ดูภาพที่ 13 หน้า 109) พอเวลาผ่านไปประมาณ 10 นาที มมีวัดแต่ละคนก็เริ่มตัวสั่น และโยกตัวเองไป-มา พร้อมกับกระแทกชั้นจนข้าวสารและเทียนในชั้นกระจายไปคนละทิศละทาง (อาการแบบนี้คืออาการที่ผีเยะตาเข้าทรงในร่างของมมีวัด) หลังจากนั้นมมีวัดก็จะปล่อยขัน ฝ่ายลูกหลานที่คอยสังเกตดูอยู่ พอเห็นมมีวัดปล่อยขัน ก็จะถามว่า "ตานานี... (ตาคนไหนนี่) ฝ่ายตาก็บอกว่า "ตาจาเปียงกราม" (ตาจากหนองกราม) ลูกหลานเมื่อรู้ว่า เป็นตาของพวกตนก็จะสอบถามทุกข์ สุข ของตา และสุดท้าย ก็ขอให้ตาดูแลลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และให้ช่วยดูแลหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วย เมื่อพูดคุยกันเรียบร้อยแล้ว ตานในร่างทรงของมมีวัดก็ลุกขึ้นหยิบเสื้อผ้าที่เตรียมไว้แล้วมานุ่งทับตัวเก่า โดยถ้าผู้เข้าทรงเป็นผู้ชาย มมีวัดก็จะหยิบเสื่อของผู้หญิงมาสวม พร้อมกับสวมผ้าถุงทับตัวเก่า เมื่อเข้าทรงจนครบ 11 คน แล้วดนตรีก็เริ่มบรรเลงด้วยเพลงชื่อเพลาทอม ฝ่ายมมีวัดทุกคนก็จะลุกขึ้นมาร่ายรำตามจังหวะเพลง ในการร่ายรำครั้งแรกด้วยเพลงเพลาทอมนี้ถือว่าเป็นการไหว้ครู ซึ่งจะมีक्रमมมีวัดเพียงคนเดียวที่ถือดาบราออกนำหน้ามมีวัดคนอื่น ๆ เรียกว่า ราดาบเบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร ที่จะเข้ามาขัดขวางการประกอบพิธี ในระหว่างนั้นดนตรีก็บรรเลงไปเรื่อย ๆ มมีวัดก็จะร่ายรำไปตามจังหวะเพลง พอเพลงใกล้จบ ครวมมีวัดก็นำดาบไปวางไว้ที่โต๊ะบูชา ส่วนมมีวัดคนอื่น ๆ ก็กลับไปนั่งจับขันเพื่อคืนสู่สภาพปกติ

เมื่อคืนสู่สภาพปกติแล้ว มมีวัดทุกคนช่วยกันเก็บขัน เทียน หมาก พลู และข้าวสารที่กระจัดกระจายเต็มบริเวณปะรำพิธี นามานำขันไว้บนชั้นอีกครั้ง เพื่อรอการเข้าทรงครั้งต่อไป ในระหว่างมมีวัดพัก ดนตรีก็หยุดพักการร้องและการบรรเลงเพลง พอเวลาผ่านไปประมาณ 10-15 นาที ดนตรีก็เริ่มบรรเลงพร้อมกับร้องเพลงใหม่ ชื่อเพลง อันตวงกู ฝ่ายมมีวัดทั้ง 11 คน ก็เข้าประจำที่และจับขันเพื่อเข้าทรงเป็นครั้งที่สอง ในระหว่างนั้นมมีวัดทุกคนก็จะนั่งมือทั้งสองข้างจับที่ขัน ส่วนตาก็เพ่งมองเทียนไขที่อยู่บนชั้น พอเวลาผ่านไปประมาณ 10 นาที มมีวัดที่จับอยู่ที่ขันก็ค่อย ๆ จับขันโยกไป-มาอย่างช้า ๆ แล้วค่อยแรงขึ้น และแรงขึ้นไปเรื่อยๆ

ถึงเวลานี้ตัวของมมีวดก็เริ่มสิ้น และโยกตัวเองไป-มา พร้อมกับกระแทกชั้นกับพื้น และเหวี่ยงชั้นไป-มา เป็นลักษณะแบบนี้ประมาณ 2 นาที ต่อจากนั้นชั้นก็หลุดจากมือ ข้าว ของกระจุกกระจาย มมีวดบางคนก็ร้องไห้ บางคนก็ซึม ระยะเวลาในการเข้าทรงไม่แตกต่างกันนัก แต่ละคนห่างประมาณ 10 นาที ซึ่งเมื่อคนใดเข้าทรงเรียบร้อยแล้ว ก็จะนั่งเสื่อผ้าตามเพศของผู้เข้าทรง ต่อจากนั้นก็ออกไปร่ายรำกลางปะรำพิธี (ดูภาพที่ 14 หน้า 110) ส่วนมมีวดคนอื่นๆ ก็จะทยอยออกมาร่ายรำจนครบ 11 คน ในการร่ายรำแต่ละเพลงใช้เวลาประมาณ 20 นาที จากการสังเกตพบว่า ในระหว่างที่มมีวดกำลังร่ายรำอยู่กลางปะรำพิธีนั้น มีชาวบ้านทั้งชายและหญิง อายุประมาณ 45 ปี ขึ้นไป เข้าไปกลางปะรำพิธีแล้ว ก็รินสุราให้มมีวดทั้ง 11 คนดื่มคนละครึ่งแก้ว เป็นสุรา 40 ดีกรี หรือเป็นที่รู้จักกันว่า เหล้าขาว ซึ่งไม่เพียงแต่มีวดเท่านั้นที่ดื่มสุรา แม้แต่ดนตรีที่ร้องบรรเลงเพลงอยู่ ก็ยังมีขวดสุรา และแก้วสุราวางกลางวงดนตรี เป็นที่สนุกสนาน ฝ่ายมมีวดเมื่อได้ดื่มสุราแล้ว การร่ายรำก็ยิ่งสนุก ทำทางรำแต่ละคน จะแปลกแตกต่างกันไป จนจบเพลงที่สอง มมีวดทุกคนก็กลับไปนั่งประจำที่ และจับขันเพื่อคืนสู่สภาพปกติ ในช่วงนี้ ทั้งมมีวด ทั้งนักดนตรี และผู้เข้าร่วมพิธีต่างซุกมุนุ่นวายไปหมด เริ่มตั้งแต่มีวดที่วนวายเป็นการเปลี่ยนเสื่อผ้าที่สวมใส่ตอนผีเนี้ยะตาเข้าทรง และบางคนก็วนวายเป็นการเก็บขัน เขียน หมาก พลุ และข้าวสาร เพื่อนำไปใส่ไว้ในขัน เตรียมเข้าทรงครั้งต่อไป ฝ่ายดนตรีก็รีบวางเครื่องดนตรีแล้วก็ร่วมวงกันดื่มเหล้าเป็นที่สนุกสนาน พอเวลาผ่านไปประมาณ 20 นาที เพลงก็เริ่มบรรเลงและร้องเป็นเพลงที่สาม ชื่อเพลงสุรียา ฝ่ายมมีวดทั้ง 11 คน ก็เริ่มเข้าประจำที่และจับขันเพื่อเข้าทรงเป็นครั้งที่สาม สำหรับอาการปฏิบัติกริยาในการเข้าทรงก็เหมือนกันทุกครั้ง คือเมื่อผีเนี้ยะตาเข้าทรงแล้ว มมีวดก็จะใส่เสื้อไหม้ทับเสื่อผ้าเก่า และออกไปร่ายรำ และในระหว่างนี้จะมีชาวบ้านทั้งชายและหญิง เข้ามารินสุราให้มมีวดที่กำลังร่ายรำอยู่กลางปะรำพิธี ซึ่งมมีวดก็รับด้วยดื่มเหล้าไปด้วย จนเพลงจบและมมีวดก็กลับมานั่งประจำที่ เพื่อจับขันคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งในช่วงนี้ ชาวบ้านหมู่บ้านอื่นที่ผ่านไป มา ก็จะแวะเข้ามาร่วมพิธีกรรมด้วย พอเวลาผ่านไปประมาณ 20 นาที เพลงก็เริ่มบรรเลงและร้องเป็นเพลงที่สี่ ชื่อเพลงตาเงิน ฝ่ายมมีวดก็ปฏิบัติเหมือนทุกเพลงที่ผ่านมา แล้วก็ออกมาร่ายรำ แต่ครั้งนี้ จะมีชาวบ้านชาย-หญิงที่เพิ่งเข้ามาร่วมพิธี ได้ออกไปร่ายรำกับมมีวด และได้พูดคุยกับมมีวด ตอนหลังจึงได้ทราบว่า เขามาขอหวยจากมมีวด ซึ่งชาวบ้านบอกว่า สมัยก่อน เมื่อมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการโจลมมีวดไม่ว่าจะโจลมมีวดด้วยจุดประสงค์อะไรก็ตาม ไม่มีการขอหวยเหมือนปัจจุบัน ซึ่งการขอหวยเพิ่งมีเมื่อปี 39 เนื่องจากมีคนลองถามมมีวดดูว่า หยอยออกอะไร มมีวดก็บอกเลขไป ปรากฏ

ว่าถูกกันเกือบทั้งหมู่บ้าน ตั้งแต่ไหนมา迄ว่ามีพิธีกรรมเกี่ยวกับการโจลนมมีวดที่ไหน ก็จะมีผู้คนแห่ไปขอหวยกันมาก แต่บุคคลที่ไปขอหวยก็ยังอยู่ร่วมพิธีกรรมจนเลิกงาน เมื่อเพลงที่สี่จบแล้ว มมีวดก็กลับคืนสู่สภาพปกติอีกครั้ง และก็จะปฏิบัติเช่นเดิม คือ เปลี่ยนเสื้อผ้า เก็บขัน เพื่อรอเข้าทรงครั้งที่ห้า ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยเพลงมลูบโดง เวลาขณะนั้น 11.30 นาฬิกา พอเวลาผ่านไปประมาณ 10 นาที เพลงมลูบโดงก็เริ่มบรรเลงและร้องขึ้นโดยนักร้องนาง ฝายมมีวดทั้ง 11 คน ก็เข้าประจำที่ และจับขันเพื่อเข้าทรง แล้วออกไปร่ายรำเหมือนที่เคยปฏิบัติมา แต่ครั้งนี้มมีวดทั้ง 11 คน ไม่ได้ร่ายรำอยู่กลางปะรำพิธีแล้ว แต่จะร่ายรำไปที่กระตวมตา โดยมีครูมมีวดรำนาน้ำหน้าพร้อมถือ ดาบราไปด้วย อันเป็นการแสดงให้ทราบว่ามีเนี่ยะดาร่ายรำจนพอใจแล้ว ก็จะเข้าไปอยู่ในกระตวมตาโดยทั้งสองข้างทางประกอบไปด้วยผู้คนที่มาร่วมพิธีเช่นเนี่ยะตาจำนวนมาก ระหว่างร่ายรำไปนั้น มมีวดคนที่สองจะถือขันน้ำอบ น้ำหอมไปด้วย และประพรมชาวบ้านที่มาร่วมพิธีตลอดสองข้างทางที่จะไปกระตวมตาซึ่งมีระยะห่างประมาณ 5 เมตร (ดูภาพที่ 15 หน้า 111 )เมื่อไปถึงกระตวมตาแล้ว ครูมมีวดก็จะเข้าไปสนทนากับช่องเมิง ซึ่งได้เดินทางกลับมาจากการแห่กันต่างร่างแล้วเมื่อประมาณเวลา 10.30 นาฬิกา คำสนทนากันระหว่างช่องเมิงกับครูมมีวดมีดังนี้

ช่องเมิง...." ตาเจอนประเตี้ยะเซน เนาว์สก เนาว์สบายเอง"

(ตาเชิญเข้าบ้านก่อน อยู่สุขสบายหรือเปล่า)

ตา.... " เนาว์เจียละออ

(อยู่สุขสบายดี)

ช่องเมิง... " เรือมสระฐนเอง"

(ร่ายรำสนุกไหม)

ตา.... " เรือมสระฐน"

(รำสนุกมาก)

เมื่อครูมมีวดและช่องเมิงสนทนากันเรียบร้อยแล้ว ช่องเมิงก็เชิญเนี่ยะตาเข้าไปพักอาศัยในกระตวมตา เพื่อจะได้เห็นสรวงของดาว ของหวาน ผัก ผลไม้ และเมื่อเนี่ยะตาเข้าไปในกระตวมเรียบร้อยแล้ว มมีวดก็เริ่มร่ายรำกลับ โดยตั้งแถวเรียงหนึ่งเหมือนตอนขามา และมีการประพรมน้ำมนต์เหมือนตอนขาไป การร่ายรำเมื่อเข้าเขตปะรำพิธีแล้ว มมีวดทั้ง 10 คน

ยกเว้น क्रमมีวัดก็จะไปกัฒกา หรือ ทักดอกไม้ คือดอกจาน แล้วนำไปให้क्रमมีวัด (ในการประกอบพิธีกรรมมีวัด ตามประเพณีในปะราพีธีต้องมีการประดับดอกไม้ จะเป็น ดอกอะไรก็ได้ แต่ในบ้านกรามมีดอกจานมาก เลยใช้ดอกจานประดับปะราพีธีทั้งนี้เพื่อให้ผีเนยะตา เพลิดเพลินกับธรรมชาติ) เมื่อเก็บดอกจานมาให้क्रमมีวัดหมดปะราพีธีแล้ว มมีวัดทุกคนก็กลับมา นั่งจับขันเพื่อคืนสู่สภาพปกติ และผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าที่สวมใส่ในตอนผีเนยะตาเข้าทรงให้เป็นเสื้อผ้าที่เคยสวมใส่ตามปกติ

ฝ่ายของเมิงเมื่อเชิญผีเนยะตาเข้ากระตมตาเรียบร้อยแล้ว ของเมิงก็ทำพิธีเช่น สรวงผีเนยะ ตาด้วยการจุด ฐูป อัญเชิญดวงวิญญาณผีเนยะตามารับเครื่องเซ่น ซึ่งเป็นการ ผนวกพิธีกรรมพุทธศาสนา ด้วยบทสัคเค (ชุมนุมเทวดา) คำสวดเป็นไปตาม ประทีป แซรัมย์, 2535:53( ภาพที่ 16 หน้า 112 )

นะโมตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นะโมตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

สะรัชชัง สะเสนัง สะพันธุจ ะรินทัง

ปริตตานุกาโว สะทา รักขะตุติ

นะริตวานะ เมตตัง สะเมตตา ะทันทา

อะวิกิตตะจิตตา ะริตตัง ะณินตุ

สัคเค กาเม จะรูเป ศิริสิขะตังเฏ จันตะสิเช วิมานะ ทีเป

รัฐเฐ จะคาเม ตูระนะคะหะเน เคะวัตถุมหิ เขตเต ภูมมา จายันตุ

เทวา ะสะณะสะวิสาเม ยักขะคันชัพพะนาคา ตัญธันตา

สันติเกยัง ะนินวาระ ะจะนัง สาธะโวเม สุนันตุ (สาธุ)

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะกันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะกันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมมะกันตา (สาธุ อัจฉัง จะโรมิ)

๗ บัดนี้ ข้าพเจ้าจะขอน้อมเกล้า ประดิษฐานอัญหุสัประณมน้อมขึ้นเหนือ

เคียรลีโรตม์เทพยดา จงปรีเปรมปราโมทย์ มโนสารจางนงค์แห่งองค์พระมหากษัตริย์  
ขัตติยะวงศ์อันเรืองเดช อีกทั้งท้าวโทเทเวศน์ท้าวทศ

สาธุ สักเค อยู่เฝ้าชองฉกามาพจรสวรรค์ กาเม อยู่เฝ้ากามภพอัน  
จังหวัดวงศ์ จะรูเบเทพยดาดำรงอยู่ในรูปภพ คิริสิขะระตะเถ อยู่เฝ้าห้วงมหรธ  
ณพ สิงขรณ์ เขตร์และขุนเขา จันตะสิกเข เทพเจ้าอยู่กันเฝ้าเงาในอวกาศ  
วิมาน อยู่เฝ้าวิมานมาศรัตน์ะ มณเฑียรทองที่อยู่เฝ้าพิชัยราชรถแก้วและเรือนหลวง  
จะคาเม เทพยดาเจ้าทั้งปวงที่อยู่ในบ้านน้อย และเรือนใหญ่ ตะรุณะคะหะเน  
เทพเจ้าที่สิงสถิตย์อยู่บนต้นไม้พฤกษาสาสนต์ เคหะวัดถุมหิเขตเต เทพเจ้าที่อาศัย  
อยู่ตามบ้านเรือนและโรงนา ภูมมาเทพเจ้าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภูมิมาค จายันตุเทวา  
เทพเจ้าทั้งหลายเอ๋ย วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่านให้เสด็จลงมาสมรสประชุม  
ช่วย ชะละณะละวิสาเม เทพยดาเจ้าที่อยู่เฝ้าห้วงเหวผา ผังน้ำและบนบกมิได้เสมอกัน  
ยักษ์คะคันธัพพะนาคา ๗๕แต่เท่านั้น อีกทั้งยักษ์และคนธรรพ์และนาคราชผู้เป็นใหญ่  
ศิภูรินดาสันติเกยงเทพยดาเจ้าที่มีความ สุขทุกตำบล มุนีวะระวะจะนัง อีกทั้งฤๅษีมุณี  
นาถทุกแห่งหน ท่านที่ศักดิ์สิทธิ์พอิธินด้วยตะบะเดชา สาธะโว ดูก่อนเทพยดาเจ้าทั้ง  
ปวง เม จงเกษมสำนัตตามอันดับ สุนันตุ จงเจียสเสตสัดบอรรถอันล้ำเลิศ ขอเชิญ  
เถิดทุก ๆ พระองค์ วันนี้ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญท่าน ๗ให้ลงมาช่วยอำนวยการช่วย  
๗ให้ลูกหลาน อยู่เย็นเป็นสุขงอกงามไปพลอยเจริญวัฒนา ไรศภัยไม่มี ปีทา จงสมบุรณ์  
พุลผล เป็นมงคลสวัสดิ ๐ และขอให้การประกอบพิธีกรรมครั้งนี้จึงมีความศักดิ์สิทธิ์  
จงสมกับความมุ่งมาดปรารถนาทุก ๆ ประการ

คดี ในการสวดสักเค จะสวดขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรม  
อันถือว่าเป็นงานมงคลเท่านั้น เช่น งานอุปสมบท โกนจุก มรืวด ผ้าป่า กรฐิน แชนเฝียะดา  
เป็นการแสดงถึงความปลื้มปิติแห่งการได้บำเพ็ญบุญกุศลให้เทวดาได้รับรู้ถึงการกระทำพิธีกรรมต่างๆ  
เพื่อให้เทวดาช่วยแซ่ซ้องสรรเสริญ อำนวย อวยพร ให้ชาวบ้านเจริญรุ่งเรือง ประสบความสุข  
ความเจริญ ความสำเร็จงานชีวิตการทำงานต่างๆเป็นการทำบุญทำกุศล อันแสดงถึงความกตัญญูทเวที่  
ต่อบรรพบุรุษในตระกูล จึงขอให้เทวดาช่วยบันดาลให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดีอย่ามีสิ่งใดมารังคราน



เมื่อช่องเมิงท้องสัคเคจบแล้ว ช่องเมิงก็บอกให้ชาวบ้านรอประมาณ 20-30 นาที เพื่อให้ผีเนียะตาได้กินอาหารตลอดจนเครื่องเช่นไหว้อิ่มแล้ว ช่องเมิงก็จะนำไข่ไก่ต้มมาบอกเปลือกเพื่อเสี่ยงทายสภาพดินฟ้า อากาศ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ผนตต้องตามฤดูกาลหรือไม่ ตลอดจนจะมีเหตุการณ์ร้ายๆ เกิดขึ้นกับชาวบ้านหรือไม่ แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะนิยมเสี่ยงทายเกี่ยวกับฝนว่าจะตกหรือไม่ ข้าวกล้าจะได้ผลผลิตมากน้อยเพียงใด ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดวิธีการเสี่ยงทายต่อไป

### 3. การเสี่ยงทาย

สำหรับพิธีเสี่ยงทายของชาวบ้านกราม จะเสี่ยงทายโดยใช้ไข่ไก่ต้ม เป็นไข่ที่ชาวบ้านนำมาแซนเนียะตา คือ เมื่อชาวบ้านนำขนม ไข่ เครื่องบูชาต่าง ๆ ถวายเนียะตาแล้ว ช่องเมิงก็บอกให้รอให้เวลาผ่านไปประมาณ 20-30 นาที เพื่อให้เนียะตาทานอาหารที่นำไปแซนก่อน หลังจากทีประมาณกาลเวลาว่า เนียะตาได้กินอาหารตลอดจนเครื่องเช่นไหว้อิ่มแล้ว เนียะตาก็จะบอกชาวบ้านว่า ถึงเวลาบอกไขทนายฝนฟ้าแล้ว ฝ่ายชาวบ้านก็จะมาเฝ้าใกล้เพื่อรอดูการเสี่ยงทายไข่ โดยช่องเมิงจะบอกไข่ไก่ต้มและจะนำเฉพาะไข่แดงมาพิจารณาว่าไข่แดงเป็นอย่างไรบ้าง โดยชาวบ้านกรามมีความเชื่อว่า ถ้าไข่แดงที่บอกออกมาเป็นสีแดงคล้ำ ก็จะทำนายว่า ปีนี้สภาพดินฟ้าอากาศดี ผนจะตต้องตามฤดูกาลข้าวกล้าจะได้ผลผลิตมาก แต่ถ้าไข่แดงที่บอกออกมาเป็นสีแดงจัด ก็จะทำนายว่า ปีนี้สภาพดินฟ้าอากาศไม่ดี ผนไม่ตต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าไม่ไ้ผลผลิตเท่าที่ควร แต่สำหรับในวันที่ผู้วิจัยไปเข้าร่วมพิธีกรรม เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2540 ผลปรากฏว่า ไข่ไก่ที่ช่องเมิงบอกออกมาเป็นไข่ขาว (ดูภาพที่ 17 หน้า 113) ช่องเมิงก็เลยทำนายไม่ถูกว่า ฝนฟ้าปีนี้เป็นอย่างไร แต่ก็ได้ปลอบชาวบ้านว่า ฝนฟ้าคงจะดี

หลังจากเสี่ยงทายจากไข่ไก่ต้มแล้ว ช่องเมิงก็ได้ให้นำน้ำหอมที่เตรียมไว้แล้ว มาประพรม ขนม และเครื่องบูชาต่าง ๆ ของเนียะตา ต่อจากนั้นก็ให้นำน้ำหอมมาประพรมชาวบ้านต่อ พร้อมกับกล่าวว่าขอให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสุดท้ายที่ช่องเมิงไม่ลืมคือ ขอให้ผนตต้องตามฤดูกาล

หลังจากทราบผลการเสี่ยงทายเรียบร้อยแล้ว ช่องเมิงก็นำเครื่องเช่นต่างๆ มา

แจกจ่ายคืนให้ชาวบ้านที่มาร่วมพิธีได้รับประทานกัน

ส่วนพิธีเสี่ยงทายในแต่ละชุมชน มีความแตกต่างกันตามบริบทสภาพแวดล้อม (บุญยงค์ เกิดเทศ 2538:74-77) ดังเช่น พิธีเสี่ยงทายของชาวบ้านหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น จะมีขั้นตอนดังนี้ กล่าวคือ จะเริ่มพิธีกรรมในเดือน 6 ข้างขึ้น เป็นการเสี่ยงบ้านนั่นเอง พิธีนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ทุกคนและวัว-ควายในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข และขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล สิ่งที่น่าไปในพิธี มีไก่ทั้งตัวผู้และตัวเมีย เหล้า หน่อคา หนามัด แทนวัว-ควาย และสัตว์เสี่ยงทายในหมู่บ้านว่ามีกัตัวกัมัดเท่านั้น, ดอกไม้ และธูปเทียน

สำหรับพิธีกรรมเสี่ยงทายคางไก่ จะต้องกำหนดว่าจะให้ไก่ตัวไหนแทนการเสี่ยงทายเรื่องการทำนา และไก่ตัวไหนใช้แทนการเสี่ยงทายเกี่ยวกับหมู่บ้าน ในกรณีที่เสี่ยงทายเกี่ยวกับเรื่องการทำนาจะดูที่คางไก่อว่าสวยงามหรือไม่ ถ้าคางไก่อสวยงามดีแสดงว่าปีนั้นฝนตกต้องตามฤดูกาลดี แต่ถ้าคางไก่ที่ใช้เสี่ยงทายเกี่ยวกับบ้านสวยงาม แสดงว่าชาวบ้านจะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าคางไก่อไม่สวยงาม แสดงว่าชาวบ้านจะมีผู้เจ็บป่วย ล้มตาย และวัว-ควายจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บระบาดถึงล้มตาย

นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมบุญบั้งไฟอีกด้วย ชาวบ้านจะทำบั้งไฟจำนวน 2 บั้ง ส่วนใหญ่พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธีเอง โดยจะมีชาวบ้านไปช่วยเหลือ เมื่อทำพิธีเสร็จ เจ้าจำก็จะนำขบวนแห่บั้งไฟไปตามถนนกลางหมู่บ้านจนถึงดอนปู่ตา เพื่อทำพิธีจุดเสี่ยงทายต่อไป ก่อนเดินทางไป พระสงฆ์จะจุดธูปเทียนสวดพระพุทธรูปก่อน

การเสี่ยงบั้งไฟจะทำเหมือนการเสี่ยงคางไก่ กล่าวคือ กำหนดไว้ก่อนว่าบั้งไฟใดจะใช้เสี่ยงทายเกี่ยวกับทางบ้าน บั้งไฟใดใช้เสี่ยงทายเกี่ยวกับเรื่องนา เมื่อกำหนดไว้แล้วก็จะทำพิธีจุดกรณีเสี่ยงทายเกี่ยวกับทางบ้าน ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงแสดงว่าชาวบ้าน ตลอดจนวัว-ควาย และสัตว์เสี่ยงอื่น ๆ จะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

พิธีกรรมเสี่ยงทายของชาวบ้านผานกเคี้ยว ตำบลผานกเคี้ยว อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย จะทำกันในเดือน 5 ของทุกปี และจำเฉพาะวันพุธ โดยเจ้าจำจะประกาศบอกخان

ชาวบ้านให้ทราบโดยทั่วกันในตอนเย็นจะนิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ที่คอนปูลา พอถึงตอนเช้าจะมีเครื่อง เช่น ไห้วได้แก่ เหล้า ไข่ต้มเป็นรูปวัว-ควาย ช้าง ม้า เบ็ด ห่าน และสัตว์ต่าง ๆ มีการเสี่ยงทายคางไก่ โดยจะต้มไก่ให้สุกแล้วดูที่คางไก่ ถ้าคางไก่งอนและสั้น แสดงว่าเหตุการณ์ในหมู่บ้านจะไม่ดี ชาวบ้านจะมีความวิตกกังวลมาก ถ้าคางไก่ยาว จะมีความอุดมสมบูรณ์ฝนจะตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งผลการเสี่ยงทายเป็นเช่นไรก็จะเป็นไปตามที่ท่านายทุกปี

หลังจากพิธีเสี่ยงผีปูดแล้วก็มีพิธีเบิกบ้าน โดยมัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือสิ่งไม่ดีออกไปให้พ้นจากหมู่บ้าน จากนั้นจะใช้สายสิญจน์ล้อมรอบบ้านทุกหลังไปจนถึงที่ที่ทาพิธี ครั้นเมื่อถึงเดือน 6 ก็จะมีบุญบั้งไฟ มีการทำบั้งไฟบ้านและบั้งไฟนาไปจุดเสี่ยงทายกับผีปูดก่อน พร้อมทั้งมีการเสี่ยงทายโดยมีคำทำนายว่า ถ้าบั้งไฟบ้านแตกคนในหมู่บ้านจะเจ็บไข้ได้ป่วยกันมากและถ้าบั้งไฟนาแตก ชาวบ้านจะไม่อุดมสมบูรณ์ได้ผลผลิตน้อยหรือสูญเสียเป็นส่วนใหญ่